

Finta Gergely

Finta Gergely egyházzenesész, orgonaművész, orgona- és zeneelmélettanár, a Budapest-Zuglói evangélikus templom kántora, az Evangélikus Hittudományi Egyetem adjunktusa, egyházzenei tanszékének vezetője, a Weiner Leó Zeneiskola és Zeneművészeti Szakközépiskola orgonatanára. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola orgona tanszakán (1988–1993), egyházzene tanszékén (1990–1996), majd az egyházzenei doktoriskolában (1996–1999) folytatott tanulmányokat. Az 1993–1994-es tanévben a Herfordi (Németország) Egyházzenei Főiskolán ösztöndíjas hallgató volt.

Az egyházzenei mesterdoktori (DLA) vizsgája részeként a szigorlatot *Ferenczi Ilona*, *Lantos István* és *Hafenscher Károly* előtt 2001. március 21-én tette le. Témái: I. korálhoz kötődő műfajok; II. XVI–XVIII. századi zenetörténet; III. evangélikus liturgia.

A mesterdoktori vizsga zenei előadói része istentisztelet s hangverseny keretében 2002. december 10-én, kedden este volt a Deák téri evangélikus templomban. Közreműködött az Evangélikus Hittudományi Egyetem liturgikusének-zsemináriuma és a Fővárosi Protestáns Kántorátus *Bence Gábor* vezényletével.

Disszertációját (témavezető: *Farkas Zoltán*) 2002. december 11-én a Zeneakadémia tanácsstermében *summa cum laude* minősítéssel védte meg. Opponensei *Szathmáry Lilla* és *Hafenscher Károly*, a bizottság további tagjai *Lantos István*, *Sebestyén János* és *Ferenczi Ilona* voltak.

Az orgonavespera és -hangverseny műsora:

- Buxtehude: Toccata in F BuxWV 157 (1637–1707)
Buxtehude: Komm, Heiliger Geist, Herre Gott BuxWV 199 — korálelőjáték
Invokáció a Protestáns Graduálból
Buxtehude: Nun lob, mein Seel den Herren BuxWV 213 — variációk alternatim előadásban
igeolvasás, igemagyarázat
Buxtehude: Nun freut euch, lieben Christen gmein BuxWV 210 — korálfantázia
Buxtehude: Nun komm, der Heiden Heiland BuxWV 211 — korálelőjáték
Buxtehude: Magnificat primi toni BuxWV 204/I Magnificat az I. tónusban
J. Pachelbel (1653–1706) Magnificat-fúgáival váltakozva
Buxtehude: Magnificat primi toni BuxWV 204/II
Miatyánk
Buxtehude: Vater unser im Himmelreich BuxWV 219 — korálelőjáték

Áldás, Benedicamus

Buxtehude:	Praeludium in d BuxWV 140
Buxtehude:	Canzonetta in e BuxWV 169
Buxtehude:	Praeludium in g BuxWV 163
Buxtehude:	Ciaccona in e BuxWV 160
N. Bruhns:	Praeludium in e (1665–1697)

Buxtehude orgonaművei és a liturgikus gyakorlat

A disszertáció egyik célja, hogy magyar nyelven foglalja össze és vesse egybe a témára vonatkozó, az utóbbi években megjelent szakirodalmat, figyelembe véve a korábbi munkákat is. A másik célkitűzés: a korabeli forrásokra alapozva az előzőekben említett szakirodalomban leírtaknál részletesebben rekonstruálni Buxtehude orgonaműveinek liturgikus keretét.

Az értekezés első fő részében azon adatok vétetnek számba, melyek Buxtehude orgonaműveinek társadalmi és liturgikus kereteiről informálnak. A zenei neveltetéséről szóló ismertetésben a későbbi, lübecki liturgikus szolgálat és az orgonás műfajok szempontjából fontos elemek kerülnek előtérbe. Ezt követi tevékenységének első két állomása, a helsingborgi és helsingøri évek ismertetése. A hangszerek történetére és diszpozíciójára alapozva nagyobb terjedelemben ismerhetők meg azok az orgonák, melyek Buxtehude szolgálati helyein álltak, párhuzamot alkotva a máig fennmaradt egyéb korabeli orgonákkal. A disszertáció a hangszerek után a lübecki szerző tevékenységének különböző területeit mutatja be énekeskönyvekre, istentiszteleti rendekre alapozva. Az első egység végén az Abendmusik kétféle formájának ismertetése áll.

A második nagy egység a készletet és forrásait veszi számba. Az orgonaművek terjesztésének korabeli gyakorlatán keresztül érthető a források keletkezése és elterjedése. Az orgonás anyag a megszokott felosztás szerint koráltól független darabokra és korálfeldolgozásokra tagolható. A művek elemzésekor a műfajok történeti összefüggésbe helyezése, a formák világos elkülönítése és a legfontosabb jellemzők kiemelése, illusztrálása volt a cél. A szabad orgonaműveket ismertető rész Buxtehude legjellemzőbb műfaját, a többrészes északnémet prelúdiumot tárgyalja először a „Stylus phantasticus” jellegzetes elemeit kiemelve. Ezt az ostinato-variáció és a canzonák, canzonetták és fúgák elemzése követi. A korálfeldolgozások forrásainak bemutatása előtt az előforduló korálok himnológiai adatai összegződnek. A korálhoz kötődő műfajok közül első a versus-típusú korálvariáció: a források megoszlása és a stílusjegyek tanúsága szerint valószínűleg ez képezi Buxtehude korálfeldolgozásai legrégebbi rétegét. Ezt az északnémet orgonazene egyik legjellegzetesebb műfajáról, a korálfantáziáról szóló szakasz követi. Az ide tartozó kompozíciók csoportosításával lehetőség nyílik a műfaj különböző formáinak bemutatására. Utolsóként a monodikus orgonakorálok számbavétele történik meg.

A harmadik részben az előző kettő egybevetésével az orgonaművek egy karácsony délelőtti és délutáni istentisztelet példáján keresztül rekonstruált liturgikus keretbe kerülnek. Alapját egy Buxtehude-korabeli forrás szolgáltatja. A lübecki és más korabeli németországi rendek s e dokumentum egybevetésével történik a rekonstrukció az orgonaművek szerepére összpontosítva.

A dolgozatot egy rövid fejezet egészíti ki, mely a Buxtehude-korálfeldolgozásokat a ma Magyarországon használatos énekeskönyvek szempontjából vizsgálja, így gyakorlati információkkal szolgál az egyházzenei praxisához.

Tartalom:

Előszó

Bevezetés

1. Buxtehude orgonista-szolgálata a korabeli adatok tükrében 5

- 1.1. Buxtehude zenei fejlődése — 1.1.1. Buxtehude zenei tanulmányai Helsingørben — A helsingøri tanulmányok és a helsingborgi állás között eltelt évek — 1.1.3. Orgonistaállás Helsingborgban és Helsingørben
- 1.2. Buxtehude, a lübecki orgonista — 1.2.1. Istentiszteleti élet a lübecki Marienkirchében Buxtehude korában — 1.2.2. Énekeskönyvek a St. Marien-gyülekezetben — 1.2.3. Buxtehude kötelezettségei — 1.2.4. Egyéb feladatok
- 1.3. Buxtehude orgonái — 1.3.1. Helsingør, St. Olai — 1.3.2. Orgonák Buxtehude szolgálati helyein — 1.3.3. A lübecki St. Jakobi kisorgonája
- 1.4. Liturgián kívüli egyházzenei élet — 1.4.1. Templomi hangversenyek a XVII. századi Észak-Európában — 1.4.2. A lübecki „Abendmusiken“

2. A repertoár 41

- 2.1. A forrásokról — 2.1.1. Az orgonaművek terjesztésének korabeli gyakorlata — 2.1.2. Buxtehude orgonaműveinek forrásai
- 2.2. A szabad orgonaművek — 2.2.1. A prelúdiumok és toccaták — 2.2.2. Az ostinato-kompozíciók — 2.2.3. A canzonák, canzonetták és fűgák
- 2.3. A Buxtehude által feldolgozott korálok himnológiája
- 2.4. A korálfeldolgozások forrásai
- 2.5. A koráldallamokhoz kötött orgonaművek — 2.5.1. A versus-típusú korálfeldolgozások — 2.5.2. A korálfantáziák — 2.5.3. A korálelőjátékok

3. Istentiszteleti rendek rekonstrukciói az orgona szerepének szempontjából 110

- 3.1. Karácsonyi délelőtti istentiszteleti rend rekonstrukciója Buxtehude idejében — 3.1.1. Délelőtti istentiszteleti rend 1682-ben Lübeckben a St. Marien-templomban — 3.1.2. Vizsgálat a dramaturgia és az időtartam szempontjából
- 3.2. A vespera rendje a lübecki St. Marien-templomban — 3.2.1. A drezdai rend — 3.2.2. A hallei rend — 3.2.3. A lübecki vespera rendjének rekonstrukciója
- 3.3. A rend lehetséges alternatívái az orgona kórust helyettesítő szerepének figyelembevételével
- 3.4. Buxtehude korálfeldolgozásainak áttekintése a magyarországi énekeskönyvek tükrében
- 3.5. Előadási kérdések

Fényképek

Irodalomjegyzék